

Visie op inclusie en inclusieve arbeid

Ideeën over de inclusieve samenleving hebben onder andere hun oorsprong in Engeland, Italië, VS, Canada en Nieuw-Zeeland. Belangrijk voor het ontstaan ervan was de beweging van mensen met een beperking. Mensen met een beperking wilden van hun uitzonderingspositie af. Zij wilden gewoon burger zijn onder de andere burgers en op gelijke voet met anderen deelnemen aan de maatschappij op alle levensterreinen. Zo weinig mogelijk onderscheid tussen mensen was hun doel.

Een inclusieve samenleving start daarom ook bij het herkennen van de verschillen tussen mensen. Niemand wordt meer uitgesloten, op grond van wat voor label dan ook (beperking, gender, leeftijd, culturele achtergrond, economische status, etc.). Aanpassingen worden dan ook niet in de aanpassingen van het individu gevonden, maar in het wegnemen van belemmeringen voor participatie in de samenleving. Het gaat er bij een inclusieve samenleving om dat je een omgeving creëert waar elk individu optimaal aan kan deelnemen. Dit vergt een andere manier van denken en doen. Deze vinden we onder andere in het sociale model van ondersteuning.

Het sociale model van ondersteuning

Aan de basis van het idee over een inclusieve samenleving ligt het sociale model van ondersteuning. Volgens het sociale model zit een beperking niet in het individu, maar in de samenleving. Als mensen met een beperking barrières ervaren bij deelname aan het maatschappelijke verkeer, moet er in de samenleving een oplossing worden gezocht. Het sociale model is een alternatieve manier van kijken naar het fenomeen beperking. Het ontstond als reactie op de gangbare manier van kijken: het medische/individuele model. Daarin worden belemmeringen voor deelname toegeschreven aan functionele belemmeringen van de persoon of uit het psychologische verlies dat verondersteld wordt het gevolg te zijn van een beperking. Via het sociaal model kan ook naar andere belemmeringen voor deelname aan het maatschappelijke verkeer gekeken worden, bijvoorbeeld als gevolg van armoede, hoge leeftijd, culturele achtergrond, psychisch functioneren of andere sociaal maatschappelijke factoren. Het volgende schema zet de twee manieren van kijken naast elkaar.

Medisch model van ondersteuning

Sociaal model van ondersteuning

Niet mee kunnen doen zit in de persoon en is vooral een individueel probleem.	Niet mee kunnen doen zit in de samenleving en is vooral een sociaal probleem.
Verschillen in mogelijkheden van mensen zijn een tekortkoming/defect en bedreiging.	Verschillen in mogelijkheden van mensen zijn voordelen en een hulpbron voor iedereen.
Hulp is gebaseerd op zorg, diagnose, instelling georiënteerd en gericht op herstel. Ondersteuning wordt via vaste programma's en hulpprogramma's aangeboden.	Ondersteuning is gebaseerd op universele en menselijke behoeften, samenleving georiënteerd en gericht op kunnen participeren. Ondersteuning is zoveel mogelijk maatwerk.
Het aanbod bestaat uit speciale voorzieningen voor speciale doelgroepen.	Het aanbod bestaat uit reguliere en welkome voorzieningen waar iedereen gebruik van kan maken.
Aanbod van professionals: zij bepalen en hebben de regie in hoe de hulp georganiseerd wordt. Inwoners krijgen selectief toegang tot bepaald aanbod op grond van hun diagnose/situatie.	Inwoners en hun netwerk trekken samen op om antwoorden te vinden. Zij hebben samen waardevolle bijdragen en hebben de regie. Professionals zijn ondersteunend waar nodig.

Doelgroepen/labels/IQ zijn leidend voor aanbod en organisatie. Er wordt gewerkt vanuit standaardisatie.	Burgers en hun netwerk trekken samen op. Het vieren van diversiteit als verrijking van de samenleving is leidend.
Bureaucratie, regels en wat de systeemwereld heeft bepaald is leidend.	Actief experimenteren en wat er in de leefwereld nodig is, is leidend.
Taalgebruik dat uitsluit en stigmatiseert gebaseerd op aannames en standaardisaties, zoals patiënten, cliënten, autisten en verwarde personen.	Taalgebruik dat verwelkomt, inspireert en nieuwsgierig is. Dat aansluit bij het gewone taalgebruik.
'Wij-zij' denken: uitsluiting en tolerantie.	'Wij allemaal' denken: inclusie en samen optrekken.

VN Verdrag Handicap

De Verenigde Naties heeft in de ontwikkeling van de inclusieve samenleving en daarmee ook inclusief onderwijs, wereldwijd een leidende rol gespeeld. Dit komt tot uitdrukking in het [VN-Verdrag voor gelijke rechten van mensen met een beperking](#) gericht op de inclusieve samenleving (2006), dat in 2016 door Nederland geratificeerd is en dus hier geldend is. De overheid zal haar wet- en regelgeving hierop moeten aanpassen, gemeenten zullen het VN-verdrag leidend moeten laten zijn in de uitvoering van beleid, bedrijven en organisaties hebben zich ook in te zetten om het VN-verdrag zo goed mogelijk uit te voeren. Alleen dan kunnen ook mensen met beperkingen, chronische ziekten, mensen die geen aansluiting vinden bij de arbeidsmarkt hun mensenrechten uitoefenen. Want de arbeidsparticipatie van mensen met een beperking is laag. In Nederland hebben 1,7 miljoen mensen een arbeidsbeperking. Hiervan kunnen vanwege hun beperking zo'n 600.000 mensen niet werken. Van de 1.1 miljoen mensen met een arbeidsbeperking die wel kunnen werken, heeft volgens het CBS bijna de helft geen baan. <https://iederin.nl/wp-content/uploads/2021/04/Basisartikel-beleid-voor-een-inclusieve-arbeidsmarkt.pdf>

Verplichtingen van Staten op het gebied van arbeid (artikel 27 VN-verdrag):

- Verbieden van discriminatie op grond van handicap met betrekking tot bijvoorbeeld voorwaarden voor de werving, aanstelling en indiensttreding, voortzetting van het dienstverband, carrièremogelijkheden en een veilige en gezonde werkomgeving.
- Beschermen van het recht van personen met een handicap op rechtvaardige en gunstige arbeidsomstandigheden, gelijke kansen en gelijke beloning voor werk van gelijke waarde, een veilige en gezonde werkomgeving, afwezigheid van intimidatie en de mogelijkheid tot rechtsherstel bij grieven.
- Personen met een handicap in staat stellen om effectieve toegang te krijgen tot technische en algemene beroepskeuzevoorlichtingsprogramma's, arbeidsbemiddeling, beroepsonderwijs en vervolgopleidingen.
- Bevorderen van de kans op werk en carrièremogelijkheden voor personen met een handicap op de arbeidsmarkt, en ze ondersteunen bij het vinden, verwerven en behouden van werk, dan wel de terugkeer naar werk.
- Bevorderen van de kans om te werken als zelfstandige, het ontwikkelen van samenwerkingsverbanden en een eigen bedrijf te beginnen.
- Bevorderen van de werkgelegenheid voor personen met een handicap in de private sector, door middel van passend beleid en passende maatregelen, waaronder voorkeursbeleid, aanmoedigingspremies en andere maatregelen.
- Waarborgen dat op de werkplek wordt voorzien in redelijke aanpassingen voor personen met een handicap.
- Bevorderen dat personen met een handicap werkervaring kunnen opdoen op de vrije arbeidsmarkt.
- Bevorderen dat mensen met een handicap, bijvoorbeeld via re-integratie programma's, kunnen terugkeren naar werk.

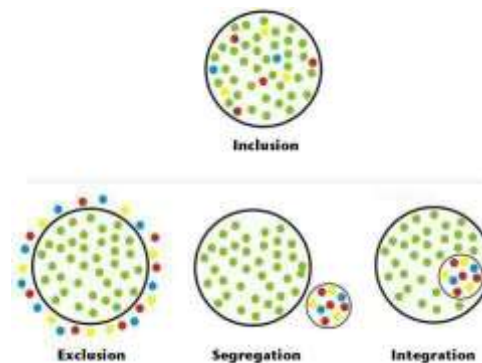
<https://iederin.nl/nieuw-kabinet-moet-vol-gaan-voor-inclusieve-arbeidsmarkt/>

De eerste schaduwrapportage over de uitvoering van het VN-verdrag in Nederland is uitgebracht. En geeft de actuele stand van zaken weer, ook rondom arbeid. <https://iederin.nl/wp-content/uploads/2019/12/Schaduwrapport-VN-verdrag-Handicap.pdf>

Van exclusie naar inclusie

‘De kern van de meeste definities van inclusie ligt in het concept ‘volledige participatie op alle gebieden van het leven’, terwijl exclusie verwijst naar omstandigheden (barrières en processen) die dit in de weg zitten. Participatie heeft het meeste betekenis als het gaat om actief meedoen, niet simpelweg toegang hebben tot activiteiten in de samenleving, maar er actief in betrokken zijn, en een sociaal netwerk opbouwen en onderhouden.

De UNESCO ([Guidelines for inclusion](#), 2005) heeft een visie op inclusie ontwikkeld. Daarin wordt inclusie opgevat als de ene pool van een continuüm, waarvan de andere pool exclusie is. Deze visie kan worden toegepast op onderwijs, arbeid, de wijk, openbaar vervoer of het verenigingsleven.

Toegepast op arbeid ziet het er bijvoorbeeld als volgt uit:

- I. Van *exclusie* is sprake wanneer mensen helemaal geen deel uitmaken van de arbeidsmarkt. Er zijn veel mensen die overdag in de instellingen verblijven, thuis zitten, of dagelijks naar dagbestedingscentra of activiteitencentra gaan.
- II. Een stap in de richting van inclusie, maar nog steeds aan de kant van exclusie, is het *segregatiemodel*. Mensen nemen wel deel aan het arbeidsproces, maar in afzonderlijke werkplaatsen, met een bijzondere behandeling. Denk zorgboerderijen, de beschutte werkplaatsen en feit dat mensen werken op de instellingen waar ze verblijven. Mensen werken wel, maar maken geen deel uit van de arbeidsmarkt. Er worden speciale, lagere eisen aan hen gesteld.
- III. Van *integratie* is sprake, wanneer specifieke afgezonderde doelgroepen of individuen worden opgenomen in een reguliere setting, maar wel nog anders worden benaderd dan anderen. Op de arbeidsmarkt gaat het dan om onbetaalde arbeid of vrijwilligerswerk, of om integratietrajecten waarbij het de bedoeling is dat mensen langzamerhand leren gewone posities op de arbeidsmarkt te vervullen. Het integratiemodel kan uitmonden in inclusie. Mensen worden bijgespijkerd op leerwerkplekken of werkervaringsplaatsen op een manier die hen in staat stelt mee te draaien in een reguliere setting. De arbeidsmarkt wordt niet aangepast aan de talenten en mogelijkheden van de persoon, maar er wordt gekeken naar wat deze kan doen om zo goed mogelijk op de werkplek te integreren. In Nederland is de praktijk vaak zo dat mensen minder doorstromen naar gewone banen dan de bedoeling is. Integratie wordt ook wel de smalle opvatting van inclusie genoemd.

IV. Aan het uiteinde van het continuüm treffen we *inclusie* aan in de brede betekenis. Dit inclusiemodel hebben we op het oog wanneer we spreken van de inclusieve arbeidsmarkt. Hier gaat het om het vormgeven van een arbeidsmarkt waarin iedereen optimaal kan deelnemen, welkom is, zijn talent kan inzetten en betaald werk kan verrichten. Verschillen tussen mensen worden gezien als mogelijkheden, niet als problemen die opgelost moeten worden. Het gaat om toenemende participatie en het wegnemen van belemmeringen voor elk individu, dus niet alleen voor mensen die vanwege hun leeftijd, taal of culturele achtergrond, beperking of chronische ziekte belemmeringen ervaren bij deelname aan het sociale en maatschappelijke verkeer.

De inclusieve samenleving in de praktijk

Een inclusieve samenleving is allereerst georiënteerd op het creëren van inclusieve leef-, leer- en werkomgevingen op school/opleiding, op de werkvloer, in clubs, verenigingen en in wijken. Het zijn de voorzieningen waar alle inwoners gebruik van kunnen maken. Alle voorzieningen zijn fysiek toegankelijk, gericht op optimale participatie/bijdrage van ieder individu en stellen mensen in staat onderdeel te zijn van sterke sociale netwerken. Wijkinitiatieven, bedrijven, scholen en verenigingen weerspiegelen de diversiteit van alle bewoners in de wijk.

Een groot verschil met de visie en werkwijzen die doorgaans in de WMO worden gehanteerd is dat de volgorde wordt omgedraaid. In een inclusieve samenleving ligt het eerste vertrekpunt en dus de focus op deelname aan de samenleving, en op het niveau van algemeen toegankelijke voorzieningen voor iedereen. Mensen trekken gezamenlijk op, dragen iets bij en er is sprake van wederkerige ondersteuning. Werken op het algemene voorzieningenniveau is het belangrijkste aspect van het werken aan een inclusieve samenleving.

Het tweede vertrekpunt vormt de individuele ondersteuning. Deze ondersteuning is erop gericht dat iedereen een leven kan vormgeven en gewaardeerde rollen kan vervullen midden in de samenleving op basis van zijn of haar eigen interesses en talenten. Vervolgens komt pas de focus op wat persoonlijk netwerk en mantelzorgers kunnen betekenen. Dit om de overmatige focus op en belasting van het persoonlijk netwerk te voorkomen.

Daarbij geldt: alles wat via de school, club, werkgever of aanpassingen van de openbare ruimte kan worden gefaciliteerd, gebeurt daar. Als de persoon nog extra ondersteuning nodig heeft om aan het gewone leven deel te nemen wordt dat individueel geregeld. Zie bijvoorbeeld de [New-Zealand Disability Strategy](#). Internationaal is gebleken dat deze denklijn (eerst via de algemene voorzieningen dan pas individueel) hoge kosten kan voorkomen.